

GERÇEK VE YEŞİL GECE ROMANLARINDA EĞİTİMİN BİREYİN YETİŞMESİ VE TOPLUMUN GELİŞMESİNDEKİ ÖNEMİ*

Rıfat GÜNDAY**

*Oku! Yaratan
Rabb'inin adıyla.*

(Kur'an, Alak suresi, 1. ayet)

Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister.

Atatürk

Öğretim ve eğitim, gücünü insanlığı bir aile olarak birleştirmekten alır.

Zola

Orduların mızrağı ancak bir mil öte gider. Eğitim ordusunun etkisi ise yüzyılları kuşatır.

Nizamülmülk

ÖZET

Emile Zola'nın *Gerçek* ve Reşat Nuri Güntekin'in *Yeşil Gece* romanlarında krallık ve padişahlık gibi güçlerin hâkimiyetine son vererek, egemenliğin halkın eline geçmesi olan Cumhuriyet rejiminin benimsenmesi, kilise ve halifeliğin yönetim üzerindeki gücünün kaldırılması ve toplum üzerindeki baskısının azaltılması, kilise ve medrese tarafından dine dayalı yürütülen eğitim yerine çağdaş eğitim sisteminin benimsenmesi ve devlet eliyle sürdürülmesi, yobaz, başkalarının güdümünde köle, gelişmeye kapalı insanlar ve nesiller yetiştirme düşüncesinden vazgeçilerek birey olduğunun bilincinde, farklı güçlere boyun eğmeyen, özgür düşünceli, hoşgörülü, bilim ve gelişme yanlısı nesiller yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Zola ve Güntekin, toplumda bazı hâkim güçlerin, insanların vicdanlarına, fikirlerine ve aydınlık geleceklerine hükmetmelerine karşıdır. Söz konusu yazarlar, sadece bireysel bağlamda özgür düşünceli bireylerden oluşan toplum yaratma uğraşı içerisinde değildiler, aynı zamanda ulusal egemenlik ve bağımsızlıktan yana bir toplum yaratmaya çalışırlar. Yazarlar, tüm ülke vatandaşlarını bu iki özgürlüğün bilincine varıp bunlara sahip çıkmaya çağırırlar.

Yazarlar romanlarının ana kahramanı olarak öğretmen rolündeki kişileri seçmişlerdir. Zola ve Güntekin'in öğretmen rolündeki ana

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç.Dr.Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransız Dili Eğitimi, El-mek: rgunday@mynet.com

kahramanları önce kendilerini iyi yetiştirmiş bir birey olma idealini gerçekleştirir, ardından da toplumlarını geri kalmış ve karanlık yanlarından kurtarmaya çalışırlar. Çocukları idealleri doğrultusunda yetiştirmek için, her türlü zorluğu göze alabilen ve toplumlarının aydınlık geleceği uğruna mücadele etmekten yılmayan öğretmenlerin öyküsüdür söz konusu romanlar.

Sonuç olarak her iki yazar da toplumlarında gerçekleştirilen değişim süreci ve sonrası yaşanan olayları gözlemleyerek, toplumların demokratik anlamda gelişmesinde önemli engel olarak boy gösteren güç odakları oluşturma, dinî taassup, bağnazlık, cahillik, ötekileştirme ve ayrımcılık gibi toplumsal düzeyde irdeledikleri evrensel sorunların çözümünü laik eğitimle eğitilmiş, hoşgörü kültürünü benimsemiş genç nesillerin yetiştirilmesine bağlamaktadırlar. Bu nedendir ki Zola'nın kahramanı Marc ve Güntekin'in kahramanı Şahin demokratik cumhuriyet ruhunu yaşatacak ve uygar toplumlar oluşturacak bireyler yetiştirmenin çabası içerisindedirler. Zola ve Güntekin'in yaklaşık bir asır önce ele aldıkları sorunlar bugün de birçok toplumda varlığını sürdürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Birey, toplum, çağdaş eğitim, gelişme.

THE IMPORTANCE OF EDUCATION IN THE INDIVIDUAL DEVELOPMENT AND THE DEVELOPMENT OF THE SOCIETY IN THE NOVELS OF “GERÇEK” AND “YEŞİL GECE”

ABSTRACT

In the novel *Gerçek* by Zola and in the novel *Yeşil Gece* by Güntekin it is aimed to put an end to the reign of the sultanate and kingdom, the adoption of Republic regime, the abolition of the power of the church and caliphate over the governance and the decrease their pressure over the society, the adoption of the contemporary education rather than the one dominated by the medresa and the church and the education supported by the state, and putting an end to the education of the individuals and generations who are resistant to new developments, to educate the individuals who are open-minded, tolerant and who are in favour of modern science and development. Zola and Güntekin are against the powers to dominate the individuals' ideas and their future. Those authors not only make effort to create a society made up of open-minded individuals but also to create a society in favour of national independence and sovereignty. The authors call the individuals to become aware of these two types of freedom and preserve them.

Zola and Güntekin choose the persons in the role of a teacher as the main characters. The main characters in their novels actualise the ideal of well-educated individuals and then they try to save their society from the dark parts of life and underdevelopment. The novels are the stories of the teachers to take every risk for the sake of educating the children in line with their idealism and for a better future.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Consequently, both of these authors observed the events during the process of development and after it and considered the solution of the problems such as the formation of powers, religious bigotry, ignorance, marginalisation, and discrimination only if the individuals were given secular education, and if individuals adopted a culture of tolerance. That is why, the character of Zola Marc and The character of Güntekin Şahin try to educate individuals who will constitute a modern society and preserve the spirit of Republic. The problems handled by Zola and Güntekin nearly a century ago still exist in most societies.

Key Words: Individual, society, contemporary education, development.

Giriş

Dünya toplumlarına baktığımızda bazılarının çok gelişmiş ve ileri bir demokrasiye sahip olduklarını, bazılarının ise çok ilkel bir şekilde demokrasiden uzak yaşadıklarını, bir kısmının da ülkelerinde demokrasiyi yeşertmeye çalıştıklarını görmekteyiz. Gelişmiş ve ileri demokrasiye erişmiş toplumlar, bunu eğitim yoluyla gerçekleştirmişlerdir.

İlk kez antik Yunan kültüründe ortaya çıkan, Sokrat ve Aristo gibi birçok felsefi düşünür tarafından savunulan özgür düşünce anlayışı, Orta Çağa gelindiğinde kilisenin skolastik düşüncesini yayma anlayışı üzerine Batı toplumlarında yok olmaya başlar. Artık, hem birey hem de toplum bağlamında özgür düşünce anlayışı kaybolur, bireyin yerine kilisenin çizdiği anlayışla düşünen ve yaşamını sürdüren sürü anlayışına sahip insanlardan oluşan toplumlar oluşmaya başlar. Okullarda sürdürülen eğitim-öğretim, kilisenin öğreti sistemine dayandırılmaya başlanır. Yeni arayışlar ve bilimsel keşifler yerine, kilisenin dogmaları dışında düşünmek yasaklanır. Önce okullarda başlayan bu bağnaz kilise düşüncesine bağlılık, daha sonra sistemli bir şekilde tüm toplumsal yaşamda etkisini hissettirir. Böylelikle toplumda insanın bir birey olarak önemi kalmaz. 16. yüzyılda ortaya çıkan Rönesans ve Reform hareketleri ile kilisenin skolastik düşünce sistemi yerine tekrar antik Yunan kültüründe ifadesini bulan özgür düşünce ve hümanizm anlayışına dönme arzuları dile getirilme süreci başlar. 18. yüzyıla gelindiğinde düşünürler, yazarlar ve bilim adamları yeniden özgür düşüncenin var olduğu ve hümanizm anlayışının hüküm sürdüğü toplumlar yaratma arayışı içerisine girerler.

Bu doğrultuda toplumsal değişimi gerçekleştirmeye yönelik modern eğitim anlayışı ve ölçütleri geliştirilmeye çalışılır. İnsanları eğitmek devletin asli görevi olarak görülür. Çağdaş eğitimin temelleri, özgür düşünceli ve hoşgörülü, araştırmacı, bilim ve demokrasiye inanan nesiller yetiştirme temeline dayanmaktadır. İnsan, akıllı, düşünme yetisi, üretme kabiliyeti olan bir varlıktır, bunlar onu diğer canlılardan ayıran özelliklerdir. Dolayısıyla eğitim sisteminin insanın bu özellikleri dikkate alınarak düzenlenmesi, bireyin ve toplumun gelişmesi açısından oldukça önemli görülmektedir. Bunu sağlamakta asıl görev ise ilkokuldan üniversiteye eğitim ordusunun neferleri olan öğretmenlere düşmektedir.

Edebiyat tarihine baktığımızda bazı yazarların, romanlarının ana kahramanlarını öğretmen rolündeki kişilerden seçtiklerini görmekteyiz. Emile Zola bu yazarlardan birisidir ve incelediğimiz *Gerçek* romanının kahramanı olarak Marc öğretmeni seçmiştir. Zola, Dreyfus Davası'nda yaşananları öğretmen Simon kimliği ile kurgular romanında. Marc öğretmeni bir yandan işlemediği bir suç nedeniyle, bağnaz çevrelerin yönlendirmeleri sonucu haksız yere cezalandırılan Yahudi kökenli bir öğretmeni (Simon) uğradığı haksızlıktan kurtarmak için hukuk mücadelesi başlatırken, diğer yandan da insanları cehaletten, bağnazlıktan ve belli güç odaklarının baskısından kurtararak özgür düşünceli ve hoşgörülü bireylerden oluşmuş uygar bir toplum yaratmaya çalışmaktadır. Bu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

ideale ulaşmanın ancak ülkenin tüm çocuklarına iyi bir ilkokul eğitimi vermekle mümkün olabileceğini savunur. *Gerçek* romanında Zola baş kahraman olarak idealist bir öğretmeni seçmekle, toplumun geleceğinin şekillenmesinde öğretmenin ne denli önemli olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

Reşat Nuri Güntekin de *Yeşil Gece* romanında ana kahraman rolünü öğretmenlik mesleğindeki birisine verir. Yazar, İkinci Meşrutiyet'in ilanından Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar uzanan yaklaşık on beş yirmi yıllık toplumsal değişim sürecinde imparatorluktan Cumhuriyet yönetimine geçişte arzulanan değişimin gerçekleşmesinin, bir başka deyişle millet egemenliğine dayalı uygar bir toplum yaratmanın ancak çağdaş okullarda eğitilmiş bilim yanlısı ve özgür düşünceli bireyler yetiştirmekle mümkün olabileceğini göstermeye çalışır. Güntekin'e göre bireyin farklı güçlere boyun eğmemesi, bilgili olması, özgür düşünceli yetişmesi ve birey olduğunun farkına varmasıyla ilintilidir. Söz konusu hedeflere ulaşabilmek ilkokul öğretmenlerinin yetiştireceği nesillere bağlıdır. Bu nedenle roman kahramanı idealist öğretmen Şahin, ataması İstanbul'a çıkmasına rağmen, Anadolu'ya gitmek ve hedefleri doğrultusunda öğrenciler yetiştirmek ister.

Zola ve Güntekin'in öğretmen rolündeki ana kahramanları önce kendilerini iyi yetiştirmiş bir birey olma idealini gerçekleştirir, ardından da toplumlarını geri kalmış ve karanlık yanlarından kurtarmaya çalışırlar.

Zola'nın *Dört İncil* serisi olarak adlandırdığı romanları eğitim içerikli olup yazarın toplumsal eğitim konularındaki düşüncelerini ortaya koymaktadır. Bu seri içerisinde yer alan *Gerçek* romanı, bir yandan tarihi roman olma özelliği taşıırken diğer yandan da bir eğitim romanıdır.

Güntekin de bazı romanlarını tamamen eğitime ve Anadolu'nun aydınlanmasına ayırmıştır. "Toplumun eğitimle kalkınacağına inanan yazar, idealist öğretmen tipleri çizerek Millî Edebiyat'ın düsturlarından olan "mektepten memlekete" ülküsüne katkı sağlar. Mesleğinden dolayı daha çok, eğitim sorunlarına eğilir. *Çalığışu*, *Yeşil Gece*, *Acımak ve Kan Davası* gibi romanlarının kahramanları öğretmendir." (www.edebiyatforum.com/). *Yeşil Gece* romanı bir yandan Türk tarihinin bir dönemine ışık tutarken, diğer yandan da çağdaş eğitim yoluyla yeni rejimi benimseyip yaşatacak nesiller yetiştirmenin önemini vurgulamaktadır.

Zola'nın *Gerçek* romanında, gelecek nesilleri yetiştirme adına devletin resmî laik okulları ile tarikatçı kiliselerin dine dayalı eğitim veren okulları arasında önemli bir mücadele söz konusudur. Aynı şekilde *Yeşil Gece* romanında devletin modern okulları ile mahalle mektepleri ve medreseler arasında geçen eğitim mücadelesi anlatılmaktadır. Her iki yazarın da romanlarında bu mücadele eğitim ordusunun neferleri sayılan öğretmenler tarafından verilmektedir. "Cumhuriyetin ilk yıllarından 1980'e kadar geçen 60 yıllık süreye yayılan romanlara karakteristiğini veren aydınlanmacı bakış, aydınlanmanın özverili neferleri arasında ilk sıralarda yer alan öğretmenleri pek çok romanın merkezine yerleştirmiş... Romanlardaki öğretmen tipleri ve onların Anadolu'nun ücra köşelerinde sürdürdükleri mücadeleler, hem toplumdaki öğretmen imgesini hem de Cumhuriyet'in aydınlanma ideallerini sergilemesi açısından önemlidir." (Türkeş, www.mecazen.com).

Fransa'daki 1789 Siyasal devrimi sürecinden sonraki dönemde toplumsal yaşamda demokratikleşme bağlamında gerekli uğraş verilmemesi nedeniyle, İhtilal öncesi etkin güçler tekrar toplumda etkili olmaya, halkı ve kurumları yönlendirmeye başlamışlardır. *Germinal* romanında işçi sınıfının örgütlenmesi ve başkaldırısı ile siyasal anlamda toplumsal devrim gerçekleştirmeye çalışan Zola, *Gerçek* romanında da laik okullarda iyi yetişmiş öğretmenlerin önderliğinde eğitilmiş

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

halk çocuklarının oluşturacağı özgür düşünceli nesiller sayesinde bir başka boyut olan eğitim ve aydınlanma boyutunda toplumsal devrim yaratma çabası içerisinde.

Gerçek romanında okula gidip eğitim gören ikinci ve üçüncü nesiller yavaş yavaş bilinçlenmekte ve gerçekleri algılamaya, toplumlarının ne tür güçlerin güdümünde olduklarını kavramaya başlarlar. Romanın sonunda özellikle Simon öğretmeni karşılama sahnesinde yaşananlar, toplumdaki eğitilmiş yeni nesillerin ne denli değiştiklerinin göstergesidir. Zola'nın bu romanında eğitim yoluyla sadece bireylerin özgür düşünceli yetişmesi değil aynı zamanda toplumun da bilinçlenerek gelişmesi ve değişmesi söz konusudur.

Yeşil Gece romanında yaklaşık iki yüz yıldır süren modernleşme süreci ve bu sürecin en önemli dönüm noktası olan Cumhuriyet'in ilanı döneminde yaşanan yenilikçi-gerici çatışması ele alınan temel konudur. Tanzimat'ın ilanından sonra resmî ideoloji olarak sürdürülen Batı medeniyeti doğrultusunda bir toplum yaratma arzusu, Doğu ve İslam medeniyeti içinde yoğrulan Türk toplumu açısından bir zihniyet değişimine yol açmış ve bu değişim edebiyat eserlerine de yansımıştır (Balcı, 2000:153). Zihniyet çatışması, söz konusu romanda yazarın temel kahramanları aracılığı ile sunmaya çalıştığı toplum yapısında boy göstermektedir. Başta planlı bir şekilde hareket eden medrese softaları olmak üzere Sarıova kasabasında halkın büyük çoğunluğu değişime ve gelişmeye karşı direnç göstermektedir. Bu çatışmada Güntekin, resmî ideolojinin oluşturmaya çalıştığı Batılı ve ileri toplum yaratmadan yana tercihini kullanmıştır. "Atatürk inkılaplarını tanıtmaya ve benimsetme amacını ön plana çıkarır." (www.teknikportal.com/resat-nuri-guntekinin-edebi-kisiligi-t55768). Tarihsel çerçevede ele alındığında roman, Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet ideolojisini, inkılaplarını halka yaymaya çalışan bir kültür eseridir. Ayrıca *Yeşil Gece* romanı adeta Atatürk inkılaplarına niçin gerek duyulduğunu anlatan bir belge gibidir. (www.yasamvesaglik.com/.../32976-resat-nuri-guntekin-edebi-isiligi).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda yeni sistemin ve inkılapların halk tarafından benimsenmesine yönelik olarak siyasal iktidarla kültürel iktidar arasında büyük bir işbirliği vardır. (Kahraman, 2004: 135). Edebiyatın toplumun aydınlanmasında işlevsel kılınması düşüncesi birçok kesim tarafından kabul görmüş ve bu noktada genelde edebiyata özelde ise romana ayrıcalıklı bir yer verilmiştir (Andaç, 2002:108; Ohuzhan Börekçi, 2011:264; Güneş, 2007:102). Bu bağlamda "Güntekin, eserlerinde Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarına denk gelen savaş yılları içerisinde yaşanan gelişmeleri, roman kahramanının hayat hikâyesi içerisinde yerleştirerek anlatır." (Yusoğlu, 2011:362). *Yeşil Gece* romanı, Tanzimat döneminden sonra hem siyasal ve toplumsal yaşamda hem de edebiyat eserlerinde yoğun olarak ele alınan Batılılaşma ve modernleşme projesinin bir tür yansımasıdır. "Türkiye'de, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte imparatorluk bilincine sahip bir anlayıştan ulus-devlet oluşumunun gerçekleştiği yeni bir sürece girildiği görülmektedir. Bu sürecin 20. yüzyılda modern dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ulus-toplumun ve ulus-bireyin yaratılması ile doğrudan bağlantılı olduğunu söyleyebilmek mümkündür." (Ohuzhan Börekçi, 2011:261). Kurdakul'a (1992:109) göre de Güntekin'in "romanları, 20. yüzyılın ilk yarısında değişen toplum koşullarının ortaya çıkardığı yeni insanı getirmiştir." *Yeşil Gece* romanı, Türk kimliği ve Türkiye Cumhuriyeti'ni benimseyip özümseyen bireyler yetiştirmeye yönelik bir rehber niteliğindedir.

Yeşil Gece romanı, gerici ve çağdaşlaşma yanlıları arasındaki toplumsal çatışma ideolojisini yansıtır. "*Yeşil Gece*, bir fikir mücadelesinin romanıdır" (Hayber, 1993:321). Roman kahramanı Şahin "küçükken soğuduğu ve adeta kaçarak uzaklaştığı medreselerde bıraktığı itikadını öğretmenlikte bulmuştu. İdealist bir öğretmen olmak ve Cumhuriyetperver gençler yetiştirmek onun dinî olmuştu. "Yeşil Ordu" diye nitelendirdiği bir takım gerici ve çıkarıcı, dinî ticaretini yapan insanlarla savaşmayı ve aydınlık fikirli gençler yetiştirmeyi kendine görev edinmişti." (Erol,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

2012). Güntekin'in ele aldığı sorunun günümüz Türk toplumunda devam etmesi nedeniyle bugün de roman önemini ve güncelliğini korumaktadır.

1. Fransa ve Türkiye’de Devrim ve Sonrası

Zola ve Güntekin, romanlarında toplumsal çözümler bağlamında araştırmalara dayanak olacak tarihsel olaylara yer vermektedir. Zola'nın romanında genelde Fransız Devrimi sonrası, özelde ise 19.yüzyılın ikinci yarısında 1851-1870 İkinci İmparatorluk dönemi Fransız toplumunda, Güntekin'in romanında da İkinci Meşrutiyet sonrası ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında (1908-1926) Türk toplumunda gözlemlenen uygarlık krizine ışık tutulmaktadır.

Fransa ile Türkiye'nin durumu karşılaştırıldığında, Fransa'da 1789'da gerçekleştirilen ihtilal ile 1920'de Türkiye'de cumhuriyetin ilanı ve arkasından gerçekleştirilen inkılaplar temelde farklı koşullarda gerçekleştirilse de söz konusu devrimler sonrası ilan edilen cumhuriyet rejimi ve yaşanan sıkıntılar bağlamında her iki toplumda da birçok benzer durum ve sorunlar yaşanmıştır. Fransız İhtilali krallık yönetimine karşı bir halk ayaklanması şeklinde gerçekleştirilirken, Türkiye Cumhuriyeti ülke topraklarını işgale kalkışan düşmanlara karşı verilen bir Kurtuluş Savaşı sonrası kurulur ve arkasından rejimin ideolojisine uygun inkılaplar gerçekleştirilir.

Fransa'da Cumhuriyet rejimi toplumda her alanda eşitlik ve paylaşımcı demokrasi anlayışını yerleştiremez. Devrimin üç sloganı olan “eşitlik, özgürlük ve kardeşlik” sözde kalır ve bunların yerine adeta devrim mülkiyeti ve güçlülere kutsar, krallık yanlısı burjuva sınıfı ve kilise yine toplumda güçlü konumda kalırken, köylü, işçi ve memur gibi kesimlerden oluşan halk kesimi ezilen ve yönetilen konumdadır. Öte yandan özgürlükler kapsamında tarikatçı kilise çevrelerinin, halk üzerinde inanç sömürücülüğü yaptıkları ve dinî her türlü çıkarlar doğrultusunda kullandıkları, istediklerinin dışında davrananlara baskı ve ötekileştirme politikalarını yaygınlaştırdıkları görülmektedir. Softaların kendileri gibi düşünmeyenlere karşı hoşgörüsüz davranmaları ve gelişmelere karşı direnmeleri Güntekin'in de romanında yer almaktadır. II.Meşrutiyet ve Cumhuriyet rejiminin, toplumda ortaya çıkan Doğu-Batı medeniyeti temeline dayalı güç karşıtlığını ortadan kaldıramadığı görülmektedir.

Romanda iki Fransa'dan söz edilmekte ve Fransa'nın tüm çocuklarının laik, parasız ve zorunlu eğitimden yararlanacağı ve laik devlet ilkokulunun, eğitimin temelini oluşturacağı öngörüsünde bulunmaktadır. Zola'nın romanında ele aldığı laik eğitim ve tarikatçı kiliselerin verdiği eğitim mücadelesi ve ikilemi, Fransa'da 1904 yılında gerçekleşen Kilise ve Devlet işlerinin ayrılmasıyla son bulur. (Achard-Bayle, 2001:33).

Güntekin, Tanzimat'tan bu yana sancılı bir şekilde devam eden kısmi reformların Cumhuriyet sonrası gerçekleştirilen inkılaplarla toplumda tam anlamıyla ve köklü bir değişimle yerleşmesini arzular. Roman kaleme alındığı dönemde Türk toplumunda saltanatın kaldırılması, Cumhuriyetin ilanı, halifeliğin kaldırılması, 1924'te çıkarılan ve eğitimde ikiliği ortadan kaldıran Tevhid-i Tedrisat kanunu, medrese, tekke ve zaviyelerin kapatılması, laiklik, kıyafet ve şapka inkılabı, harf ve dil inkılabı gibi değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bunlar Şahin öğretmenin eğitim yoluyla topluma benimsetmeye çalıştığı yeniliklerdir. Ancak bu yeniliklere karşı dinî görüşün hâkim olduğu eski zihniyet tarafından direnç gösterilir, bunun sonucunda eski zihniyet ile müspet ilim ve laik görüşe dayanan yeni zihniyet arasında mücadele yaşanır. (Erol, 2012; Emil, 1984). Her iki romanda eğitimde laiklik anlayışı benimsenmiştir. Bu ilke aslında hem Fransa hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelerinden birisidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

2. Kişinin Birey Olarak Yetiştirilmesi

Gerçek ve Yeşil Gece romanları kişinin birey olarak yetiştirilmesi konusuna önemli vurgu yapmaktadır. Eğitimin bireyin yetiştirilmesindeki yeri, çağdaş eğitimle kendini iyi yetiştirmiş öğretmen rolündeki baş kahramanlar tarafından ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Okul, bireyin cehaletten olduğu kadar birine körü körüne bağımlı olmak anlamına gelen esaretten de kurtuluş kaynağı olarak görülmektedir. Toplumdaki etkin güçler, toplumun kendileri gibi düşünen ve onların çıkarlarına hizmet eden tek tip insan sürüsünden oluşmasını arzularlar. Simon öğretmen tutuklanırken ve mahkeme sürecinde tarikatçı papazların ve yönlendirdikleri cahil tutucu kalabalığın gösterdikleri tepkiler, hayvansal davranışlar içermektedir. Bu tür davranışlarla Zola, aklını kullanamayan cahil insanı adeta akıl yeteneği verilmeyen hayvanla eş görmektedir:

“Uyutulmuş, en umulmadık, en yırtıcı şeyler yapabilecek koca halk, koca bir yığın vardı. Kafalar hala abrar, vahşi... Halkların kurtuluşu ve kitlelerin köklü eğitimi her şeyden önce bilgisizliğin ortadan kaldırılmasına bağlıydı.” (G. I,2003:206-207).

Farklı düşünebilen ve düşüncelerini ifade edebilen, birey olduklarının bilincine varabilen, sorgulayıp özgür düşünebilen bireylerden oluşan toplumlar çağdaş ve demokratik toplumlar olabilirler. Zola'ya göre demokrasinin yerleşip yaşayabilmesi için cumhuriyetin laik okullarının yaygınlaştırılarak halkın eğitilip aydınlatılması, tarikatların okullardan ellerini çekmesi önemlidir.

Başarmak için insanların bilincini uyarmanın önemi büyüktür. Marc öğretmenin çabası sonuç verir, bir zamanlar Hristiyan Kardeşler Din Okulu'nda okuyan amcasının oğlunun elinde “Birbirinizi seviniz” yazısını gördüğünü söyleyip sonra da çevre baskısından korkan ailesinin baskısıyla inkâr eden Milhomme elterinin oğlu Sébastian kâğıdı görmediği konusunda yalan söylediğini itiraf eder ve öğretmeninden özür diler.

Marc öğretmen, kızı Louise'in de özgür yetiştirilmesini arzular. Louise on yaşına geldiğinde, annesi onun artık kilisede günah çıkartıp Kudas törenlerine katılmasını ister. Ancak babası, kızının henüz bir çocuk olduğu düşüncesiyle on sekiz yaşında yetişkin birisi olduğunda düşünce ve inanç özgürlüğü içerisinde kendi kararlarını kendisinin vermesinden yanadır. Eğitim önce evde başlar, çocuğun iyi yetiştirilmesinde ilk görev anne ve babaya düşmektedir. Louise, babası ve öğretmeni Mazeline'den aldığı güçlü ve sağlam eğitim sayesinde yobaz büyük annesinin evinde kalmasına rağmen, annesinin aksine büyük annesinin fikir ve telkinlerinden etkilenmez, daha çok çocuk yaşta olmasına karşın doğru bildiği yolda emin adımlarla ilerler.

Marc'ın eşi Geneviève'in daha önce aldığı dinî eğitim ve büyük annesinin etkisi ile bir yandan hurafe inançları ağır basarken, diğer yandan da kocası Marc'ın hoşgörülü, sevecen, dürüst ve gerçekçi yanının etkisinde kalır. Ancak Simon olayı sürecinde yobaz çevrelerin baskısı ile psikolojisi bozulmuş ve tutarsız davranışlar sergilemeye başlamıştır. Büyük anne Duparque, torunu Geneviève'in oğlu Clément'i doğduğunda papaz yapmak üzere yetiştirilmesi için bir süt anneye verir. Önceleri anneannesinin yönlendirmesine karşı koyamayıp çocuğunu babasına bile göstermeyen Geneviève, daha sonra oğlunu da alıp kocasının evine dönmek ister. Büyük anne torunundan oğlunu ona bırakmasını, onu rahip yapmak istediğini bildirir. Büyük annenin isteğine, torunu Geneviève'in oğlunu adam gibi yetiştirilmesi için babasına götüreceğini söylemesi, tutuculuktan özgür düşünceye doğru bireyde gözlemlenen değişimi ortaya koymaktadır. Geneviève, Simon davası konusunda da gerçeği görmeye başlamıştır. Simon'un düzenbazların kurbanı olduğunu anlar: *“Simon suçsuzdur, onu suçlayanlar yalancı ve düzenbazdır.” (G.II,2003:214).*

Güntekin'in roman kahramanı Şahin, babasının vasiyeti üzerine din âlimi olmak amacıyla önce memleketinde dinî mektebe, sonra bilgisini ilerletmek üzere İstanbul'da Somuncuoğlu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Medresesi'ne gider ve uzun yıllar din eğitimi alır. Burada eğitimini sürdürürken çevresinde dindar gözüken insanların pek de bilgili olmadıklarını, gerçekte dinin özüyle bağdaşmayan davranışlar sergilediklerini, gelişme ve yeniliklere karşı olduklarını, ayrıca dinî çıkarları doğrultusunda kullandıklarını görür. Medresenin başarılı bir öğrencisi olmasına karşın, burada gördükleri ve yaşadıkları karşısında kendisine anlatılan dinî konularda kuşkuya düşer. *Yeşil Gece*, "Şahin Hoca, adında başta medreselerde eğitim almış birisinin, düşüncelerindeki yenilenmeyi konu alan bir devrin hikayesi" dir (Polat, 2009). Şahin, dinî eğitimini tamamlamadan medreseden ayrıлып öğretmen okuluna gitmeye karar verir. Kafasını kurcalayan soruların cevabını aydın bireylerin yetişmesine önemli katkıda bulunacak öğretmenlerin eğitim gördüğü öğretmen okulunda verilen çağdaş eğitimde arar. Oysa Şahin'in medrese eğitimi almadaki amacı, sadece babasının onu yeniden kurulacak yeşil sancağın bir neferi yapmak istemesi değil, aynı zamanda dinî konuları gerçeğe öğrenmek istemesinden de ileri gelmektedir:

"Fakat bunların çoğu sırf kendilerini yaşatacak bir zanaat elde etmek için, esnaf çıraklığına girer gibi, medreseye girmiş köylü çocuklarıydı. Tarlada toprakla uğraşacaklarına burada İzhar ve Kudurî ezberleyeceklerdi; dağda koyun güdecekleri yerde şehirlerde insan sürüleri gütmeye hazırlanacaklardı." (Y.G., 1990:19-20).

Daha medrese eğitimi sırasında sorgulayan ve araştırmaya yönelik meraklı olan Şahin sadece hocaların verdiği ile yetinmeyip kendisini iyi yetiştirme çabası içerisindeydi. O, diğer öğrenciler gibi medreseyi bir iş kapısı olarak görmez. Medreseyi bitiren öğrenciler, koyun sürüsü gibi şehirlerde insan sürüsü gütmeye başlarlar. *Gerçek* romanında da rahipler halkı koyun sürüsü gibi yönetip yönlendirmektedir. Simon olayında halk yıllarca papazların tezgâhladığı şekilde hareket etmiş, bir birey olarak kendi mantık ve doğrularına göre hareket edememişlerdir. Cahil insan hayvan benzetmesi Zola'nın romanında olduğu gibi Güntekin'in de romanında da yer almaktadır. Güntekin halkın cahil ve bilgisiz olduğunu, softaların onları çok rahat yönlendirdiğini göstermektedir.

Genç bir öğretmen olan Şahin kurada İstanbul'u çeker, ancak o Anadolu'da bir yerde görev yapmak ister. Eğitim Öğretim Şube Müdürü Basri Bey'e başvurur. Sakallı genç öğretmen Şahin, diğer arkadaşlarının aksine şube müdürüne Anadolu'da görev yapmak istediğini, ancak kurada İstanbul'u çektiğini söyler. Bir öğretmenle becayış yaparak İzmir yakınlarında bir kasaba olan Sarıova'ya göreve gider. Şahin Öğretmen burada görev yapacağı okulunda bir yandan yeni eğitim sistemini uygulamayı hedeflerken bir yandan da insanları aydınlatarak gelişmelere açık ileri bir toplum yaratmaya çalışır.

Şahin öğretmen İstanbul'da gemiye binmeden önce yaptığı son gezintisinde eski medrese arkadaşlarından birisine rast gelir ve kendisine değişmiş olduğunu söyleyen arkadaşına şöyle cevap verir: *"Anadolu'dan sarıklı geldim, fesle gidiyorum, bir zaman belki şapkaıyla dönerim ama sen göremezsin."* (Y.G., 1990:14). Burada İstanbul'a medrese eğitimi için gelen, ancak orada aradığı eğitimi bulamayıp öğretmen okuluna giden Şahin öğretmenin Anadolu'dan geldiği döneme oranla değişmiş olduğu görülür. Ayrıca *"bir zaman belki şapkaıyla dönerim"* sözleri gelişme ve değişimin devam edeceği umudunu göstermektedir. İzmir Sarıova'ya gitmek için rıhtıma gittiğinde on iki yıl önce Anadolu'dan aynı rıhtıma geldiği zamanı hatırlar. Şahin, medrese eğitimi ile yeni eğitim sistemi arasındaki farkı bizzat kendisi üzerinde görmeye başlar: *"Artık, boş vehimler ve hurafelerden de kurtulmuştu... Artık ne düşündüğünü, ne istediğini, bu dünyada vazifesini ne olduğunu biliyordu."* (Y.G., 1990:13).

Dolayısıyla önce kendisini iyi yetiştirmiş olan Şahin'in nihai amacı *"milletine sadık Cumhuriyetperver Türkler yetiştirmek"* (Y.G.,1990:60) olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede öğretmenlik misyonuna bir din gibi inanan ve bu görevine kutsal anlamlar yükleyen Şahin bu şekilde toplumuna yararlı bir insan olacağı inancındadır. Medresenin hurafe ve hayallere dayanan

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

eğitim anlayışı yerine modern okulda akıl ve bilime dayalı eğitim anlayışı ile kendisi ve toplumunun gelişmesi için çalışan genç nesiller yetiştirme çabası içerisinde. (Ohuzhan Börekçi, 2011:268-269).

Marc öğretmen gibi, Şahin öğretmene göre de çocuk belli yaşa gelince geleceği ile ilgili önemli kararları kendisi vermelidir. Bu örneği ilkokuldan babası tarafından alınıp hafızlığa verilmek istenen Bedri ile ilgili öykü sahnesinde görmekteyiz. Ayrıca, Marc'ın ziyaret ettiği velilerine çocuklarını ilkokuldan sonra öğretmen okuluna göndermesi konusunda yalvardığı gibi Şahin öğretmen de Bedri'nin babasına çocuğunun okuluna devam etmesi konusunda yalvarır.

Bir Mayıs sabahı Sariova'ya Yunan askerleri girer. Halk akın akın kasabadan dağlara kaçar. Kaçanlar arasında softaların ele başlarından Hacı Emin, Kadiri Şeyhini de görür. Mutasarrıf Müfit Bey, Müderris Züftü Efendi ve idadi müdürü de arabayla kasabadan ayrılırlar. Şeyhin damadı jandarma komutanı da kasabayı terk edenler arasındadır. Şahin öğretmen, kaymakam Müfit Bey'in mülki amir olarak böyle bir zamanda halkı bırakıp kasabayı terk etmesini eleştirir. Cabir Bey mücadelenin boşa olacağını söyler. Rasim öğretmen ve komiser Kazım düşmana karşı mücadele etme taraftarıdır. Düşmana karşı mücadelede kıvılcımı eğitim ordusunun neferi öğretmen Rasim ateşler. Şahin öğretmen ise "mektepteki vazifenin de huduttaki vazifesi kadar ehemmiyetli olduğunu" (Y.G.,1990:192) düşünür. Şahin öğretmen de Marc öğretmen gibi, vatanın kurtuluşu ve geleceği açısından eğitimi her şeyin üstünde tutar.

Yeşil Gece romanında Şahin öğretmenin dışında kendisini iyi yetiştirmiş bir birey olarak tanımlanan bir diğer kişi yine çağdaş eğitim görmüş mühendis Necip'tir. O da, Şahin öğretmen gibi akıllı ve planlı davranmanın önemini kavrar. Sariova'daki tüm kitapların bir arada toplanacağı bir kütüphane planı yapar. Çünkü o, kültür ürünleri olarak gördüğü kitapların özgür düşünceli bireyler yetiştirmede ne denli önemli olduklarının bilincindedir. Millet olarak ayakta kalabilmede medeniyet zenginliğinin önemli bir yeri vardır. Bu nedenle, Mühendis Necip'e göre bu muharebe iki ordunun değil, iki milletin muharebesi olacaktır. Mühendis Necip, evinde Sariova'nın yeniden imar planını hazırlar. Bir yandan savaş sürerken, eğitilmiş bir genç olan Necip de, ilim, fen ve sanat işleriyle meşgul olarak, güçlü bir toplum olmanın ancak eğitim, bilim ve sanat alanındaki ilerleme ile mümkün olabileceğini vurgulamaya çalışmaktadır.

3. Eğitim ve Toplumun Gelişmesi

Her iki yazara göre de toplumun gelişmesi için modern eğitim veren devletin resmî okullarını tüm ülke sathına yaymak, kilise ve medresede verilen ezber dayalı eğitim yerine, eleştirel düşünmeye, hayat bilgisine, uygulama ve üretime yönelik bir eğitim vermek gerekmektedir. Zola, Maillebois laik devlet ilkokulu ile tarikatçı kilise okulu olan Hristiyan Kardeşler Din Okulu ve bu okuldan mezun olanların durumlarını karşılaştırarak; Güntekin de roman kahramanı Şahin öğretmenin daha önce eğitim gördüğü medrese ve hafızlığa devam eden çocukların aldığı eğitim ile Şahin öğretmenin eğitim gördüğü öğretmen okulu ve görev yaptığı Emir Dede İlkokulunu karşılaştırarak eğitimin toplumun gelişmesindeki yerini ortaya koymaya çalışır.

Tarikatlar işe önce eğitimden başlayıp kendi çıkarları doğrultusunda hareket edecek insanlar yetiştirmeyi hedefler. Zola toplumun aydınlatılması ve bilinçlenmesi konusunda acilen bir şeyler yapılmaz ise, tarikatçı kilise okullarının yetiştirdikleri öğrencilerini devlet kurumlarında önemli yerlere getirterek toplumdaki hâkimiyetlerini her geçen gün daha da artırıp topluma tamamen egemen olacakları düşüncesindedir.

Buna sebeple Marc, Mazeline ve Férou öğretmenler görev yaptıkları köy ve kasabalarda gece gündüz demeden halkı eğitip bilinçlendirmeye çalışırlar. Durumları papazların durumuyla karşılaştırıldığında papazlar bolluk içerisinde yaşarken, öğretmenler adeta sefalet içerisinde

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

yaşamaya mahkûm edilmişlerdir. Devleti yönetenler de cahil insanı, kilise gibi daha rahat yönetilebileceklerine inandıkları için, ülke çocuklarının çağdaş eğitimle eğitilmesini arzulamazlar, dolayısıyla onları yetiştiren öğretmenlere de ne maddi ne de manevi açıdan gereken önemi vermezler. Ancak öğretmen Férou'ya göre, Simon davasında gelinen nokta, öğretmenlerin de görevlerini yeterince yapamadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla yazar toplumun bu olumsuz durumdan ve cehaletten kurtuluşu için sorumluluğu öğretmenlere yüklemektedir (G.I, 2003:189).

Zola tarikatçı kilise okullarında verilen eğitimi çağdaş anlayıştan uzak, ötekileştirici, sığ ve ezberci bulmaktadır. Benzer şekilde medresede verilen ve Batıdaki bilimsel gelişmelerden uzak eğitim Cumhuriyetin kuruluş ve ilk yıllarında birçok Türk yazar tarafından eleştirilmeye başlanır. Sınar (1997:150)'a göre Güntekin'in *Yeşil Gece* adlı romanı bunların başında gelmektedir. *Yeşil Gece* romanının ana kahramanı Şahin öğretmen insanları ve halkı yüzyıllar boyunca cehalete teslim edilmiş bir kitle olarak değerlendirmekte ve öğretmen kimliğiyle insanları eğitip toplumu aydınlatmaya çalışmaktadır (Balci, 2002: 162; Ohuzhan Börekçi, 2011:268).

Şahin öğretmen de Marc öğretmen gibi müspet ilimleri öğretecek bir öğretmen olduğunu özellikle vurgular. Ayrıca her iki öğretmen de çocukları ezbercilikten kurtarıp günlük yaşamla ilgili hayat bilgisine yönelik uygulamalara ağırlık veren, çocuğun her tür gelişimine katkıda bulunacak ve ağır bir yük altında ezilmediği eğitimden yanadırlar. Mahalle mektepleri ve medreselerde akıl yürütme, eleştirel yaklaşım, yorum ve yaratıcılıktan uzak olan ezberci eğitim eleştirmektedir.

Yeşil Gece romanında hafızlığa gönderilen çocuk, hocanın dayakçı eğitimi ve yaşının üstünde kendisine yük yüklenmesi nedeniyle hastalanıp kısa sürede ölür. Ancak, insanlar çocuğun hasta olmasının nedenlerini araştırıp ona göre önlemler almak yerine, sadece öbür dünyaya yönelik sözlerle başta çocuğun ailesi olmak üzere halkı avundurmaya çalışmaktadır. Yazar, bu tür yaklaşım ve sorgulamadan kabullenmenin ne denli cahilce bir anlayış ve bağnazlık olduğunu gözler önüne sermek istemektedir. Hâlbuki ölen çocuğun annesi bu söylenenlerle avunmaz ve hocaları çocuğunun ölümüne neden olmakla suçlar. Şahin öğretmen de öğretmen Férou gibi bu durumdan başta kendisi olmak üzere eğitim camiasını sorumlu tutar.

Yeşil Gece romanında dinî okul öğrencisinin okulda verilen eğitimin çocuğun yaşına göre zor olması ve hocasının uyguladığı şiddete dayalı ve zorlayıcı eğitim neticesinde ölmesi söz konusudur. Kilise ve medreselerde çocukların oyun oynaması istenmeyip, sürekli ezberci dayalı ders çalışmaları istenirken, devlet okullarında görev yapan Fransa'da Marc, Türkiye'deki Şahin öğretmen gibi öğretmenlere göre çocuklar bir yandan eğitimlerini sürdürürken diğer yandan da özgürce çocukluklarını yaşamaları öngörülmektedir. Ancak *Gerçek* romanında tutucu Bayan Duparque devlet okulunda okuyan çocukların oynadıkları oyunları şeytan işi olarak değerlendirip eleştirir. "*Büyükannenin "iğrenç oyun" diye suçladığı Marc'ın öğretmenlik yaptığı okulun verdiği eğitim, laik eğitimdi.*" (G.I, 2003: 15). Söz konusu yazarların, çocuğa yaşına uygun eğitim verilmesi noktasındaki görüşleri adeta Rousseau'nun eğitim anlayışı yansıtmaktadır.

Softaların fikirleri halk üzerinde önemli etkiye sahiptir. Ancak, bu fikirler ne dinî ne de bilimsel açıdan insanları ve toplumu geliştirmeye yönelik fikirlerdir. Orta Çağ Avrupa'sı gibi, Anadolu'da cehalet içerisinde yaşar. Güntekin'e göre medrese hocaları ile ileri ve gelişmiş bir toplum yaratma olanağı yoktur. Ancak Şahin öğretmen, sadece medreselerde verilen eğitimi eleştirmekle kalmaz, aynı zamanda ilkokul ve liselerde verilen eğitimin de öğrencilere hem bilgi hem de davranış kazandırma açısından yetersiz olduğunu vurgular. Tüm eleştirilerine rağmen en azından medrese öğrencilerinin ezber de olsa bir şeyleri öğrendiklerini ve hocalarına itimat edip saygılı davrandıklarını, öğretmen okulu öğrencilerinin ukala ve tembel olduğunu bildirir. Buradan hareketle, adeta siyasi rejimdeki inkılap gibi eğitim alanında da bir inkılabı ihtiyaç olduğunu ortaya koymak ister.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Gerçek romanında Marc öğretmen ilkokuldaki resmi müfredatı iyi ve yeterli bulmadığı için müfredata bağlı kalmadan öğrencilerini eğitir, bir de bazı öğretmenler devlet okulunda da kilise okulları gibi Katolik din eğitimi vermekle eleştirilir. Ancak, topyekûn ilkokulların başarısızlığından söz edilmez. *Yeşil Gece* romanında öğretmen okulunda verilen eğitimin gençlerin kişiliklerinin gelişmesi ve onlara ideal kazandırması açısından yetersiz olduğundan söz edilirken, *Gerçek* romanında öğretmen okulundan hep övgüyle söz edilmekte ve geleceğin uygar toplumunu burada eğitim gören öğretmenlerin yetiştireceği nesillerin oluşturacağı vurgulanmaktadır.

Güntekin ülkenin gelişmesinin ve ileri medeniyet seviyesine ulaşmasının, Zola da özellikle toplumun gelişmesi ve toplumsal barışın yerleşmesinin ne siyaset, ne geri kalmış tutucu eğitimle, ne de ordu gücüyle gerçekleşebileceğinin, bunun ancak çağdaş eğitim ve iyi yetişmiş öğretmenlerinin yetiştireceği nesiller sayesinde olacağını vurgularlar. Bu nedenle öğretmenlerin görevleri, adeta bir memleketin bağımsız sınırlarını koruduğu için görevleri kutsal sayılan askerlerinki ile özdeşleştirilmektedir.

İdealist Şahin öğretmen kendi bireysel varlığının, yaşamının, isteklerinin pek önemli olmadığını, önemli olan kendisi gibi düşünen ve hisseden idealist nesiller yetiştirmek olduğu görüşüne varır. Lise müdürü meşrutiyet yanlısı ve çağdaş eğitimden yanadır, mahalle mektebi ve vakıf okullarında verilen eğitimi ise tek taraflı ve yetersiz bularak eleştirir. Ona göre, bu okullarda verilen dinî eğitimin ötesinde çağdaş eğitim de verilmelidir. Özellikle vatan sevgisi ve modern fikirler bu okullarda çocuklara kazandırılmalıdır. Zola'nın *Gerçek* romanında ulusal kiliseden söz edilmekle birlikte, vatan sevgisi konusunda bir eğitimden söz edilmediği gibi, tam tersine vatanperverlik adına yapılan ırkçılık içerikli davranışlar eleştirilmektedir. Burada toplumların içinde buldukları koşulların etkili olduğundan söz edilebilir. Zira o dönem Osmanlı imparatorluğunda önce parçalanmalar, ardından işgaller başlamış ve imparatorluk topraklarının çoğu kaybedilmiştir, dolayısıyla milli bilinç oluşturma ihtiyacı doğmuştur.

4. Toplumsal Gelişmede Kadının Rolü

Zola, Fransız Devrimi ve sanayileşme sonrası sancılı dönemler yaşayan Fransız toplumunda, Güntekin ise Tanzimat sonrası ve özellikle de Cumhuriyetin ilanı ile kurulan yeni dönemde toplumsal gelişme için kadının rolüne dikkat çekmektedir. Güntekin'in romanında kadının daha çok ailede bir birey olarak kararlar alıp söz sahibi olması arzulanırken, Zola'nın romanında kadının hem ailede hem de toplumsal yaşamda rol sahibi olması istenmektedir.

Güntekin'in romanında kadının aşağılanması, karnında taşıyıp Doğurduğu ve büyüttüğü çocuğunun geleceği ile ilgili herhangi bir söz söyleme hakkının olmaması eleştirilmektedir. Zola'nın romanında kadınların, özgür toplum yaratılmasındaki rolüne ve eğitilmelerinin önemine vurgu yapılmakla birlikte, ikinci sınıf insan muamelesi görmelerinden söz edilmemektedir. Güntekin'in romanında çocuklarının geleceği konusunda toplum, babanın söz sahibi olması gerektiği yönde baskı yaparken Zola'nın romanında öğretmen Marc, doğan çocuklarına eşinin isim vermesine ve hatta çocuğun geleceği ile ilgili eşinin kendinden habersiz karar vermesine dahi müdahale etmez.

İleri bir toplum düzeyine erişmek için önce ailede çocuk ve kadını iyi eğitmek gerekmektedir. Çünkü toplumda kadının eğitimi sadece kendisini yetiştirme adına değil, aynı zamanda gelecek nesilleri oluşturacak olan yetiştireceği çocuk adına da büyük önem arz etmektedir. Kadının eğitimi gelecek nesillerin eğitimi demektir. "*Kadının ve erkeğin kurtuluşu eğitime bağlıydı, önce kadın eğitilip özgürleştirilmeliydi, erkeği de sırası gelince işte bu özgür düşünceli kadın yaratacaktı.*" (G.II,2003:40).

Ölmek üzere olan bayan Berthereau'nun son arzusu, kızının, büyük anne Duparque'ın evinden ayrılıp kocasının evine dönmesidir. Zira annesi kocasının ölümünden sonra tutucu tavırları

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

ve baskılarıyla kızının benliğini yok sayıp onun yaşamına hükmetmiş, şimdi de aynı şeyi torunu Geneviève'e yapmak istemektedir. Ancak bu konuda tecrübeli anne, kızını büyük annenin baskısından kurtarmak ister: *"bu yalan ve ölüm dolu evden kurtar kendinî, yuvana kocanın yanına dön, çocuklarını geri ver ona ve bütün varlığıyla sev onu."* (G.II,2003:205). Tarikatların yaptığı mantıksız işleri gören Geneviève nihayet aklını kullanmaya başlar. Kocasını Marc ile bir araya gelen Geneviève kendisinin tam anlamıyla yanılığardan kurtulup özgür bir birey olamadığını, ama iyi eğitim alan kızları Louise'in özgür düşünceli bir birey olacağını ilan eder: *"Kendinî ancak Louise'imiz kurtaracak."* (G.II,2003:219).

Aynı soydan dört kuşak ve torunlarının eşi hesaba katıldığında beş kuşak kadın öyküsünden hareketle Zola, Fransız toplumunda kadının değişim sürecini irdelemeye çalışmaktadır. Ona göre toplumun değişmesi, önce kadının değişmesine ve özgürleşmesine bağlıdır. İlk kuşak büyük anne Duparque, tutucu, cahil, bencil ve sevgisiz birini temsil ederken, ikinci kuşak dul kızı Berthereau, özgüveni olmayan ancak sevgi ve saygı dolu bir insan örneği sergiler, Bayan Duparque, insanın kendini sadece dine vermesi gerektiği düşüncesindeyken, kızı Berthereau'ya göre insan dünya nimetlerinden de faydalanmalıdır. Berthereau'nun kızı üçüncü kuşak Geneviève, önce dinî eğitimle yetişmiş, babası ve eşinin özgür düşünceli davranışlarından etkilenmiş, ancak yeterince özgüveni olmayan birisidir. Geneviève'in kızı dördüncü kuşak Louise ise iyi eğitim görmüş, özgür düşünceli, özgüveni yüksek ve tüm insanlara karşı hoşgörülü bir öğretmendir. Beşinci kuşak olarak kabul edilen Louise'in oğlu François'nun öğretmen eşi Thérèse ise toplumda tek başına ayakta kalabilecek kadar özgüveni yüksek bir kadındır, zira kendisini aldatan kocasını, çocukları olmasına rağmen affetmez, ondan boşanıp kendi ayakları üstünde durma cesaretini gösterir. Burada ikinci kuşak olan Berthereau kocası ölünce annesinin evine sığınıp ona bağımlı yaşamak zorunda kalırken, beşinci kuşak bayan öğretmen Thérèse kendisini aldatan kocasından ayrılıp bizzat kendi ayakları üzerinde durmak ister. Genç bayan çocuğunun babasının özrünü kabul etmez ve kendisini aldatmasını affetmez, bunu kadınlık onurunu ayaklar altında ezdirmeme ve kadının güçsüz bir varlık olarak tanınmaması adına bir mücadele başlatmak için yapar. Eğitim sonucu değişen bireyler, artık toplumda kadın-erkek eşitliğini savunurlar. Eğitimin geliştirdiği kadın, her şeyi kabul eden köle düzeninden kendi aklının gösterdiği yolda ilerleyen özgür kadın konumuna gelmiştir.

Romanın sonlarına doğru öğretmen okulu eski müdürü Salvan ile Maillebois ilkokulunun yeni öğretmeni Joulin arasında geçen konuşma toplumsal gelişmede en büyük görevi özellikle kızları eğiten Mazaline'in gerçekleştirdiğini söyler: *"Başarımızın büyük bir kısmını ona borçluyuz, çünkü yetiştirdiği öğrencilerle, onun okulundan çıkan eşler ve annelerle aileleri kazandık... Büyük güç kadınlardadır."* (G.II,2003:250).

Zola'nın toplumun ilerlemesi ve bağınazlıktan kurtulmasında Geneviève, kızı Louise, torununun eşi Thérèse ve Mazeline örneklerinde görüldüğü üzere asıl rolü kadına yükleyip, kurtuluşun onların eğitiminde olduğunu ortaya koyduğu gibi Şahin öğretmen de imamın hafızlık öğrenen çocuğunun ölümü üzerine yaşananlardan hareketle, toplumun içinde bulunduğu bağınazlık ve cehaletten kurtuluşunda kadının rolüne dikkat çekmek ister. Mahalle imamının büyük oğlunun hafızlık töreni günü hastalanıp ölmesi üzerine, imam biraz da mahalle baskısı ve softaların etkisiyle Emir Dede ilkokuluna devam eden küçük oğlu Bedri'yi ilkokuldan alıp Rahim Efendi'nin yanına hafızlığa vermek ister. Hafızlığa giden büyük oğlu ölen kadın, büyük oğlunun Rahim Efendi'nin sıkı ve dayakçı eğitimine dayanamayıp öldüğü düşüncesi ve küçük oğlu da aynı sonu yaşar korkusuyla onun da hafızlığa gitmesine karşıdır. Fakat mahallenin softa erkekleri imama çocuğu ilkokuldan alıp hafızlığa vermesi konusunda baskı yapar. Buna karşın annenin duygularını anlayan komşuları, kadın dayanışması ile karşı direnç oluşturmaya çalışırlar: *"Evvvela sadece çocuğunu kaybetmiş anne ıstırabını anlayarak acıyan kadınlar, gün geçtikçe ona hak vermeye de başlıyorlar, erkekleriyle kavgalara, münakaşalara giriyorlardı."* (Y.G.,1990:119).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Sonuçta *Gerçek* romanında kendisini başka kadınla aldatan eşinin birlikte olma isteğini kabul etmeyen kadın başarılı olurken, Güntekin'in romanında net bir şekilde softalara karşı koyamayan kocasına karşı küçük çocuğunu hafızlığa vermeme konusunda anne konumundaki kadının tam bir başarısından söz edilemez, zira kadın çocuğunun devlet okuluna gitmesini istemesine karşın, çocuk ne hafızlığa ne de devlet okuluna gönderilir. Fransız romanında kadın toplumsal gelişmede somut bir adım atmıştır. Oysa Güntekin de Cumhuriyetle birlikte Türk kadınının aydınlanmasından yanadır.

5. Yeni Bir Toplum Yaratma Çabası ve Aydınlik Gelecek Umutları

Zola, *Gerçek* romanında, genelde Avrupa'da başlayan Rönesans ve Reform hareketleriyle, özelde ise Fransa'da 18. yüzyılda yazar ve düşünürlerce gerçekleştirilmeye çalışılan aydınlanma çağı ve hümanizme rağmen, 19.yüzyıl Fransız toplumunda hâlâ yobazlığın ve ırkçılığın hüküm sürdüğünü, özgür düşünceli bireylerin değil, güdülen ya da yönlendirilen halk kitlesinin var olduğunu ortaya koymaktadır. "Zola... On sekizinci yüzyıldan miras kalan güçlü fikir yazını geleneğini yirminci yüzyılın başına taşımış, Voltaire'in, Condorcet'in torunu, insan hakları savaşçısı Zola, bir aydınlanma filozofu gibi kitlelere öncülük etmiştir." (Baysan, 2002:193).

Germinal romanındaki Suvarine ve Etienne gibi, *Gerçek* romanında Marc öğretmen ümidini yeni bir neslin doğmasına bağlar. *Germinal* romanı gibi *Gerçek* romanında da Zola'nın baş kahramanı Marc öğretmenin düşünce ve eylemleri bireysel boyuttan çok kolektif boyutta önemlerini ortaya koymaktadır. Zola'nın yapıtı, insanlık onurunun kurtuluşunun ortak bilincin oluşumunda olduğunu gözler önüne sermektedir. Zola'nın baş kahramanı, düşüncesi, duygusu ve ideali ile varlığını ortaya koymaktadır. (Zevaes, 1945:127).

Gerçek, Fransız toplumunda başta tarikatçı bağnaz papazlar olmak üzere güç odaklarının toplumu felakete sürüklediğinin bir kanıtı ve bu tür sorunlar yaşayan toplumlara örnek bir belge niteliğindedir. Zola, kiliseyi çağdaş düşüncenin ve pozitif bilimlerin karşısında büyük bir engel olarak gördüğü için Marc ve arkadaşları aracılığıyla onun iç yüzünü ortaya koymaya çalışır. Böylece İhtilal sonrası Fransız toplumunda boy gösteren bütün çarpıklıkları ve olumsuzlukları yansıtmak ister. (Şeker, 2006: 254; Şeker ve Durmuş, 2009:578-579). Papazlar kısa sürede ülkeyi daha da geri götürür.

Simon olayı üzerinden asıl zarar verilmek istenen modern eğitim ve Cumhuriyeti savunan öğretmenlerdir. Zola, kilisenin ve ordunun korkuyla toplumu sindirip esir gibi yaşatmasına karşıdır. Demokratik bir toplum isteyen yazara göre, gerçek demokratik ve adil bir toplum yaratmanın yolu sorumluluk sahibi ve sorgulayan aydın bireyler yetiştirmekle mümkün olabilecektir. İnsanları birleştirip ortak hedefe yöneltme özelliği ile eğitim, hem ulusal hem de evrensel düzeyde insanlığın ilerleme ve mutluluk kaynağıdır.

Simon Davası sürecinde çevrede oturan ve çocukları Maillebois İlkokulu ve Hristiyan Kardeşler Din Okulu'na giden aile ve çocuklarının da tanıklıklarına başvurulur. Böylece yazar bir yandan soruna toplumun farklı kesimlerinin yaklaşımını ortaya koymaya çalışırken, bir yandan da aynı aile fertlerinden eğitim görenlerin anne ve babalarına göre soruna bakışlarında ne ölçüde değişme meydana geldiğini göstermeye çalışır. Toplumun tüm kesimlerini yansıtabilmek amacıyla çiftçi Bognard, duvar işçisi Doloir, memur Savin ve ticaretle uğraşan Milhomme eltileri örnek aileler olarak ele alır.

Bu dört örnekten hareketle Zola, söz konusu cinayet olayında sadece devlet okulu ile dinî eğitime dayalı okulların tutumunu değil, belediye başkanından milletvekillerine medyadan toplumun değişik katmanlarına herkesin tutumlarını değerlendirme olanağı ortaya koyarak, Fransız toplumunun genel bir analizini yapar. Yazar, toplumun asıl omurgasını oluşturan tüm katmanlar açısından eğitmenin önemini vurgulamaya çalışmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

İlk Simon Davasında destek için giden dört kesimi temsil eden ailelerin hiçbirinin cahillik, bencillik ve çevre baskısı gibi nedenlerle çocuklarının da öğretmeni olan masum Simon'dan yana tanıklık etmek istemediklerini görür. İkinci ziyareti sırasında yargılama sürecinde kendi okuttuğu öğrencilerinin ebeveynlerine oranla az da olsa değişebildiklerini görür. Artık Simon'un suçsuzluğuna inanırlar. Toplumda gerçek anlamda bir demokrasinin yerleşebilmesi, bireyin kendi özgürlüğü kadar başkasının özgürlüğü ve hakkını da savunmasıyla mümkün olabilir.

Din şarlatanlarının, hastalıklarına çare bulamadıkları, kayıplarını geri getiremedikleri halk yavaş yavaş bilinçlenmeye başlar. Toplumların gelişmesi, ilerlemesi ve zenginleşmesinin ancak bilim ve üretimle mümkün olabileceğinin farkına varır. Jonville belediye başkanı Martineau'nun eşi artık kilise törenlerine değil, yenilikçilerin düzenledikleri kültürel faaliyetlere katılır. Köyün papazı Cognasse kendinî Tanrı'nın elçisi görür ve özellikle çocuklara karşı dayakçı eğitim anlayışı ile şiddet uyguladığı için hakkında bir çok dava açılır. Sonuçlanan bir davada yirmi beş frank para cezasına çarptırılır. Sürekli Tarikat Okulu ile devlet okulunun karşılaştırıldığı sembol durumunda sunulan Maillebois İlkokulu ile Hristiyan Kardeşler Din Okulu karşılaştırılmasında, zafer sonuçta cumhuriyetçi okulun olur. Papazlar birbirine düşer, veliler tarikatçı papazların iç yüzlerini ve tezgahladıkları oyunları görünce çocuklarını tarikatçı kilise okuluna değil, devlet okuluna göndermeye başlarlar. Kasabalı yavaş yavaş Simon davasında gerçekleri kavramaya başlar.

Din ve devlet işleri birbirinden ayrılır. Din görevlileri insanların ya da toplumun inanç boyutu ile ilgilenir. Diğer işlerden yavaş yavaş ellerini çekerler. Bir yasayla eğitim-öğretim birleştirilip devletin tek elinde toplanır. Öte yandan her kademede parasız eğitimin, demokrasinin yerleşmesi için önemine dikkat çekilir. Eğitimde fırsat eşitliği savunulur ve gerçekleştirilmeye çalışılır.

Cehalet insanı silik kılıp, korkak ve bencil yaparken, bilgi ve eğitim insanı güçlü, cesur ve paylaşımcı kılar. Cahil insan hayvansı davranışlar sergilerken, eğitilmiş insan medeni davranışlar ortaya koyar. Cinayet günü halk tarafından paramparça edilmek istenen Simon, bu kez büyük coşkuyla karşılanır. O gün kendisine: *"Geber, geber katil herif, geber Yahudi!" diye haykırıyorlardı. Şimdi kasabaya döndüğü gün ise "Simon'u yuhalayanların torunları, onu bir kahraman gibi alkışlıyorlardı... Şimdi alkışlarıyla babalarının, dedelerinin suçlarını bağışlatıyorlardı işte."* (G.II, 2003:384). Çağdaş eğitimle yetişmiş yeni neslin gözünde, adaletsizliğe göz yumanlar da suçludur, bu ataları da olsa. Zira ataları ırkçı ve yabancı düşmanı ve tutucu olan Fransızların üçüncü kuşak torunları değişmiş daha aydın düşünceli, hoşgörülü ve adalet yanlısı bir toplum şekline dönüşebilmiştir. Yaşlı, genç, kadınlı kızlı, içişleri bakanı, belediye başkanı, özellikle de öğretmenler ordusu oradadır. Simon'un torunu François'nın kızı Rose, dedesi Simon'a çiçek sunar. Simon'un karşılanma sahnesi barış anıtı gibidir. Kasabalı, Yahudi kökenli Simon'un soyuyla kız alıp kız vermek suretiyle tek bir aile, toplum haline gelip kardeşçe yaşama ve gerçek bir millet olma örneği sergilerler. Zira bir millet olmak için aynı ırktan gelmek gerekmemekte, aynı idealler uğrunda birlik olup ortak bilinçle çalışmak yeterli görülmektedir.

Artık kasabanın Petit Beaumontais gazetesi de özgür düşünceli genç neslin elinde iyi bir eğitim aracı olmuştur. Böylece basın da eğitimin hizmetinde kullanılmaya çalışılır. Kiliseler, kapılarını kapatacak duruma gelir, yetiştirecek papaz çömezi dahi bulamazlar. Kapüsenler tarikatı çöker.

Marc'ın Mailebois'yı cehalet ve bağınazlığa karşı eğitim yoluyla yapılacak bir muharebe meydanı olarak gördüğü gibi Şahin öğretmen de atandığı Sarıova'yı aynı şekilde muharebe meydanı olarak görür: *"Bizim muharebe meydanı göründü, dedi."* (Y.G.,1990:46). Cahillik, gericilik ve belli güç odaklarıyla mücadeleyi her iki yazar da çok çetin ve azim isteyen bir mücadele olarak gördükleri için muharebeye benzeter, öğretmenleri de bu ordunun askerleri olarak değerlendirirler.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Roman kahramanı Şahin, daha önce medresede aldığı eğitimin etkisinden sıyrılır ve tamamen yenilikçi bir anlayışı benimser. Olaylara farklı perspektiflerden bakmaya başlar. Bunda artık sadece medresede verilen bilgilerle yetinmeyip farklı kitaplar okuması ve araştırmaya yönelmesinin etkisi vardır. İdealist Şahin öğretmen, Türk toplumunu Atatürk'ün de ideali olan çağdaş uygarlık düzeyine çıkarma uğraşı içerisinde. *Yeşil Gece*, "Reşat Nuri Güntekin'in, çocukları cehalet ve hurafelerin elinden kurtarmayı ülkü edinmiş bir ilkökul öğretmenin Sarıova kasabasında mücadeleyle dolu hayatını anlatan" (Çonoğlu, 2011:488) bir romandır. Aslında Şahin öğretmen Sarıova'da inkılap yapmak ister, ancak bunun için eğitim görmüşlerle işbirliği yapmaya, başarının birlikte hareket edecek güç oluşturmaya bağlı olduğunu görür. Başarılı ve aydın fikirli, cumhuriyet yanlısı milletini seven genç nesiller yetiştirmek ister. Bu hedefler Marc öğretmenin özelde Maillebois genelde ise Fransa'da gerçekleştirmeye çalıştığı hedeflerle örtüşmektedir. *Gerçek* romanında Marc öğretmenin kilise okulları yerine Cumhuriyet okulları ile Fransa'nın aydınlığa kavuşacağını öne sürdüğü gibi, *Yeşil Gece* romanında da Şahin öğretmen de medreseler yerine modern okulların tüm ülkeyi aydınlatacağını savunur.

Şahin öğretmen de ümmetçilikten ve yeşil sancak altında toplanacak İslam kardeşliği düşüncesinden, ulusal benlik ve millet fikrine doğru bir değişim söz konusudur (*Y.G.*, 1990: 44-45). Şahin öğretmene göre, kendisi gibi düşünen, hisseden nesiller yetiştirdikçe insanlar ölümsüzleşir. Ona göre insanı ölümsüzleştiren bedeni ya da bireysel varlığı değil, aynı ülküyü, düşünceyi ve duyguları paylaşan ve yaşatan nesiller oluşturabilmektir. Marc da kendisi gibi düşünen, hisseden ve idealleri olan nesiller yetiştirmek ve böylece Fransız toplumunu daha ileriye götürme hedefindedir. Aralarındaki fark Marc kendisi gibi özgür düşünceli ve sosyalist nesiller yetiştirmek isterken Şahin öğretmen kendisi gibi özgür düşünceli ve milliyetçi nesiller yetiştirmek hedefindedir.

Şahin öğretmen yeni okul binası yaptırmak için hükümet, belediye, siyasi parti, zengin halktan herkes olmak üzere yardım ister. Görünüşte Hafız Eyüp de Şahin'in yeni mektep yaptırmaya projesini destekler görünür. Ancak, gerçekte yeni mektebin yapılmasına karşı olan bir softadır. Şahin öğretmen, kasabanın belediye mühendisi Necip Bey'den de destek alır ve ona okulun projesini yaptırır. Softaların türlü engel çıkarmalarına karşın sonunda belediye meclisi, yeni okul projesini kabul eder. Ancak okul yapılacak arsanın köşesinde eski bir medrese vardır. Bu kez de softalar yeni okul yapımını engellemek için bunu sorun haline getirir. Softaların etkisi ile halk da eski medresenin yıkılmasına karşı olurlar. Jandarma komutanının yıkım konusunda Mutasarrıf Müfit Bey'in isteğini yerine getirmemesi üzerine, bu kez de kaymakam bey polis müdürü ihtiyar Hacı Raşit Efendi'ye polis kuvvetiyle eski medresenin yıkım işini yapmalarını emreder. Aslında polis müdürü de sofuya ve ahalî baskısı nedeniyle bu yıkım işine karışmak istemez, ancak öte yandan da kaymakamın emri bu yöndedir. Kolluk kuvvetlerinin de yeni yapılacak okul arsasındaki eski medresenin yıkılması konusunda softalarla birlikte hareket ettiği görülmektedir. *Yeşil Gece* romanında jandarma komutanı *Gerçek* romanındaki genel kurmay başkanı gibi yobaz güçlerle birlikte hareket etmekle suçlanmaktadır. Sözde yıkımı gerçekleştirmek üzere orada hazır bulunanlar, yıkıma engel olmak için bir oyun sergileyerek kazmayı ilk vuran kişi "eski medreseye kazma vuranın hali bu olur" mesajı vermek üzere bayıldı numarası yapar. Oysa bu bir düzmedir ve softa papazların benzer düzmedeleri *Gerçek* romanında da vardır. Cahil insanlar hurafelere kolayca inanır. Gösteriler üzerine belediye meclisi yapılacak yeni okulun bahçesindeki eski medreseyi yıktırma kararından vazgeçer. Aslında tüm bu sergilenenler, çağdaş eğitime karşı olan başta medrese hocaları olmak üzere yobazların tuzaklarıdır.

İlkokul öğrencilerinin sarık takmalarını doğru bulmayan Şahin öğretmen, sarık bırakılmaya Emir Dede İlkokulu'ndan başlar ancak softaların baskısından çekinir. Marc öğretmen de okulunu dinî sembollerden arındırmak ister. Öğrencilerine sarıklarını çıkarttığı ve çocuğunu ilkokuldan alıp hafızlığa vermek isteyen babayı çocuğunun ilkokula devam etmesi konusunda

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

İknaya çalıştığı gerekçesiyle Şahin öğretmene soruşturma açılır, ancak Şahin öğretmen ileri toplum yaratma yönündeki çalışmalarına yılmadan ve karanlık güçlere boyun eğmeden devam edeceğini Milli Eğitim müdürüne bildirir. Şahin öğretmen, Milli Eğitim müdürünün söylediklerinden hedeflerinin aynı olduğu sonucuna vardığını söyler: mahalle mektepleri ve vakıf okulları yerine Milli Eğitime bağlı devlet okullarını yaymak ortak arzularıdır. Benzer durum *Gerçek* romanında da mevcuttur.

Toplumun cehaletini ve aydınlatılmaya ihtiyaç duyulduğunu gösteren bir diğer konu da halkın Batıl inanç ve miskinliğidir. Sarıova gazetesi haberi ile türbeyi dinsizlerin yaktığı dedikodusu yayılır. Benzer şekilde Simon davasında tutucuların yönlendirmeleri ile gazetede çıkan yazılar Maillebois da halkı sokağa döker. Hurafelere inanan halkın Batıl inançları vardır. Kelami Baba türbesi adeta Kâbe kadar kutsal bir yer gibi görülür. Bu nedenle türbenin yakılması kasabada infial yaratır: “*Ahali, tekbir getiriyor... Temiz ve süslüce çarşıyla sokağa çıkan kadınlara, kahvelerde iskambil, tavla oynayan gençlere ağır sözlerle sataşmakta idi.*” (Y.G.,1990:143).

Şahin öğretmen, tek hedefi olan halkı aydınlatma görevinde başarılı olamadığı düşüncesine varır. Kalabalığın bu taşkınlığı ve linç girişiminden Nihat öğretmeni korumak için Komiser Kazım Efendi birkaç polisle oraya gelir. Ancak şirazededen çıkmış olan halk Nihat Efendi’yi korumaya çalışan komiserin kafasına sopalarla vurur. O esnada komiser yere düşer, ama yine de Nihat öğretmeni onlara ezdirmez. Bu manzarayı gören Şahin öğretmen, bilinçlendirilmiş insanın, cahil bir sürü halk kitlesi karşısında ne denli başarılı bir mücadele örneği gösterdiğine tanık olur.

Sarıova kasabasındaki birçok avukat çevre baskısı nedeniyle Nihat öğretmenin davasını kabul etmezler. Avukatlar hukuk çerçevesinde mazlumları savunma yerine siyasi çıkar ve maddi menfaatlerini öne koyar. Dolaylı olarak da olsa özgür düşünceli avukat Rusuhi Bey, öğretmen Nihat davasında yardımcı olmak ister. Sonunda avukat İhsan, Nihat öğretmenin davasına bakmayı kabul eder. Simon’un avukatı Delbos gibi, Nihat öğretmenin davasını üstlenen avukat İhsan da gençtir. Delbos gibi İhsan da bu davayı çok önemli görür geleceği adına. Davada görevli avukatlardan hareketle de Zola ve Güntekin, aydın bir gelecek için umutlarının gençlerde olduğunu ortaya koymaktadır.

Şahin öğretmen zaferden sonra sürgünde bulunduğu Yunan adalarından döndüğünde hilafetin kaldırılmış, medreseler ve tekkelerin kapatılmış olduğunu, on küsur yıl önce sarıkla tarlada çalışan ahalinin şimdi hasır şapkalarla çalıştığını görür. Sarıova’yı yaz güneşi altında, gençlik ve ümit gibi parlamaktadır. *Gerçek* romanında ilkbahar güneşinin parlamasından ve gençlerde meydana gelen değişimden söz edilirken, *Yeşil Gece* romanında yaz güneşinden ve yeni modern binalardan söz edilmektedir. Her iki romanın da sonu farklı boyutta da olsa değişimden söz eder. Ancak *Yeşil Gece* romanında bu süreç bir savaş yaşandıktan sonra olur ve ciddi bir inkılap gerçekleşir. Romanın birisinde değişimde eğitimin rolü büyük iken diğerinde savaş sonrası inkılap önemli rol oynar.

Sarıova’ya dönen Şahin öğretmen görevine başlamak için milli eğitim müdürlüğüne gider. Okulun yeni başka bir başmuallimi olduğu söylenir kendisine. Yeni müdür yirmi beş yaşında bir gençtir ve ona niçin geldiğini sorar. O esnada, Şahin öğretmen, Eyüp Hoca’nın sakalını tıraş etmiş yeni çehresi ve şapkası ile milli eğitim müdürlüğüne geldiğini görür. Şahin öğretmenle konuşan milli eğitim müdürünü içeri müfettiş odasına çağırır. Eyüp Hoca’nın bu davranışı, Şahin öğretmeni şaşkına çevirir:

“*Yeşil Gece’nin kabusundan kurtulan Sarıova’da bu yarasanın ne işi vardı? Şapkasını çıkarmadan odaya girmesine, Maarif müdürünü bu kadar hakim ve laubali bir tavırla müfettişler odasına çağırmasına göre onun Sarıova’da yalnız işi değil, nüfuz ve*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

ehemmiyeti de vardı. Bu nasıl mümkün olmuştu Yarabbi. Şahin Efendinin ilk hayreti büyük bir korkuya tebeddül etmeye başladı.” (Y.G., 1990:221).

Düşmanla işbirliği yapanların başında Eyüp Hoca gelmesine karşın, Şahin öğretmen haksız yere vatan hainliği ve sarık takmakla suçlanır. Aslında kendisi eski fikirli olan ve daha önce medreselerin reform yapılarak devam etmesi yönünde çalışan Züftü Hoca, Şahin öğretmeni eski fikirli olmakla suçlar. Sarıova gazetesinde bu tür insanların yeni okullarda görev yapamayacağı yönünde yazılar yazar. Diğer bir softa olan Hacı Emin'in ise “Şahin Efendiye sokakta rast gelirse kendini tutamayacağı” (Y.G.,1990:219) işitilir. Şahin öğretmen bu değişim görünüşün altında on yıl önce geldiğinde sarık takan softaların şimdi de şapka takıp kılık değiştirmek suretiyle hala kasabanın hakim gücü konumunda olduklarını fark eder. Cumhuriyet ilan edilmesine karşın gerici güçlerin kılık değiştirerek toplumda etkin olmaları Şahin öğretmeni hayal kırıklığına uğratar. Bunun üzerine sistem ve kılık değiştirerek kısa bir sürede toplumsal düzeyde bir değişim ve gelişme olamayacağı kanaatine varır. Bir akşam elinde bohçası ve birkaç kitabı ile kasabadan ayrılır. “Çok doğru söylemişler... İnkılap denen şey bir günde olmuyor” (Y. G.,1990:223) diyerek, derdini anlatmak üzere inkılabın doğduğu merkeze yönelir. Yol ayrımına geldiğinde “Şu ortadakini tutarsam beni zaferin ve inkılabın doğduğu yere götürür. Orada derdimi nasıl olsa anlatırım.” (Y.G.,1990:223) der. Ohuzhan Börekçi'ye göre "Buradaki orta yol sadece terminolojik bir uzlaşmayı ifade eder ve verilen siyasi mesaj ise devrime yeniden başlamanın zorunluluğudur" (2011: 276).

Her iki romanda da arzulanan aydınlık geleceğe ulaşabilmek için toplumun baskısından ve cehaletinden bunalan aydın ve bilinçli insanların, hiçbir zaman toplumun ve insanlığın geleceği adına büyük önem taşıyan davaların mücadelesini vermekten vazgeçmemeleri gerektiği mesajı verilmektedir. Yazarlara göre, insan onurunu ayaklar altına alan her türlü güce ve girişime karşı mücadele etmek her medeni insanın insan olma sorumluluğunun bir gereğidir. Bu açıdan bakıldığında söz konusu iki yazar da insan kavramını felsefi bir yaklaşımla ele almış ve konuyla ilgili fikir ve değerlendirmelerini romanlarındaki ana kahramanları aracılığıyla ortaya koymuşlardır. İki yazarın siyasi fikirlerinde farklılıklar olsa da insana yaklaşımları ortak evrensel değerlerde buluşmakta ve hümanist bir anlayışla insanı romanlarının merkezine koymaktadırlar. Onların insana, her kim olursa olsun insan olarak verdikleri değer, aslında dinlerin de insanı yaratılan en üstün varlık olarak görmesi yaklaşımıyla örtüşmektedir.

Zola, din birliğine dayalı bir Fransa yerine, eğitim yoluyla ülkü birliğine dayalı her vatandaşın kardeşçe yaşadığı ulusal birliğe dayalı bir Fransa yaratmak ister. Aynı hedef Güntekin'in romanında da açık bir şekilde görülmektedir. Daha insani anlayış ve yasaların hüküm sürdüğü özgürlükçü ve gelişmeye açık bir demokratik toplum yapısı ve yaşamı arzulanmaktadır.

Zola'nın romanında hem softalık hem de ırkçılık toplumdaki huzuru bozan önemli bir sorun olarak ele alınıp, başta din adamları ve ordu mensuplarının yaptıkları ırkçılık eleştirilirken, Güntekin'in romanında Türk toplumunda softalık önemli bir sorun olarak eleştirilmekte, ırkçılık sorunu yaşanmamakla birlikte İttihat ve Terakki Partisinin izlediği tutumun eleştirildiği görülmektedir. Zira romanda İttihat ve Terakki mensubu Cabir Bey'in Balkanlar'da yaşanan kıyımdan söz ettiği sahnelerde adeta dünya Türkleri birliği kurma düşüncesi eleştirilmektedir. "Reşat Nuri'deki millet kimliği, dönemin gözde düşünce akımı Türkçülük ile hiç bir akrabalık göstermez. Hatta yazarın Anadolu"daki etnik azınlığa duyduğu hoşgörü çok açıktır." (Türkeş, www.msxllabs.org/.../10826-resat-nuri-guntekin). Mustafa Kemal'in Misak-ı Milli sınırları içerisinde kalan toprakları vatan sayıp önce bu sınırlar içerisinde kalan Türkleri esaretten kurtarıp müessir medeniyet seviyesine çıkarma arzusunun yansıması Güntekin'in *Yeşil Gece* romanında da aynen kendisini gösterir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Gerçek romanında haksız yere Yahudi kökenli diye suçlanan Simon öğretmen yeni deliller göstererek tekrar yargılanır, yine tarikatçı rahiplerin baskısı ile suçlu gösterilirken, Adalet Bakanlığına yapılan son itirazda Yargıtay'ın 3. kez tekrar yargılanmasına gerek görmeden onu beraat ettirmesinden söz edilirken, *Yeşil Gece* romanında yargılama süreci ayrıntılı olarak anlatılmamakla birlikte türbeyi yakan gerçek suçlunun türbe bekçisinin oğlu olduğu ortaya çıkınca, Nihat öğretmenin kurtulduğu söylenir. Daha özet şeklinde davanın sonucundan söz edilir. Hem *Gerçek* hem de *Yeşil Gece* romanında gözaltına alınınca sokaktan güvenlik güçleri arasında kelepçeli geçirilirken öğretmenleri halk yuhalar ve saldırmak ister, hatta *Yeşil Gece* de öğretmen Nihat darp edilir. Aynı şekilde her iki romanda da daha çok kimlikleri ve düşünceleri nedeniyle suçlu gösterilmeye çalışılan öğretmenleri savunan arkadaşları ceza evinden çıktuktan sonra yuhalandıkları sokakta adeta onların suçlu olmadıklarını halkın belleğine kazımak ve halkı bilinçlendirmek adına kutlama yaparcasına dolaştırırlar. Böylelikle adeta onuru kırılan öğretmenlerin bir nebze de olsa itibarını iade etmiş olurlar.

Gerçek romanı ile *Yeşil Gece* romanlarının sonuçları açısından birbirinden tamamen farklı son buldukları görülmektedir. *Gerçek* romanında istenen yönde değişim, gelişme ve hedefe ulaşmanın memnunluğu söz konusudur. Maillebois kasabası idealist öğretmenlerin yetiştirdiği yeni nesiller sayesinde değişmeye ve tutuculuktan kurtulmaya başlar. Dedelerinin ırkçılık ve ayrımcılık yaptığı bir Yahudi kökenli öğretmen Simon sadece nihayet yargıtay tarafından suçsuz bulunmakla kalmaz, dedelerin torunları olan genç nesil ondan özür dileyip ona, Maillebois kasabasında bir ev armağan ederler. Kısacası, istenen değişim gerçekleşir, kahramanlar ya da öğretmenler mahalle baskısına boyun eğmez, tersine aydın düşünceli öğretmenler verdikleri mücadele sonucu hem adalet önünde gerçek adaletin tecelli etmesini sağlarlar, hem de mahalleliyi ya da çevreyi, tutucu tarikatçı rahiplere rağmen değiştirirler. Aynı uğurda mücadele eden öğretmen ordusu, değişen çevre halkı ile yeni bir toplum oluşturur. Öykü zamanı üç kuşaktan söz edilen uzun bir dönemi kapsar. *Yeşil Gece* romanı sadece memleketin geleceği adına yeni eğitim sayesinde düşünülen ideal aydın kuşaklar yetiştirme planı açısından hayal kırıklığı ile son bulmaz, aynı zamanda suçlanan öğretmen Nihat'ın ailesi de dağılır. Oysa *Gerçek* romanında öykünün sonunda hem idealler doğrultusunda toplumda anlayış değişikliği ve gelişme hem de gerek suçlanan Simon ve gerekse onu savunan öğretmen Marc'ın tekrar aile mutluluğuna ulaşması söz konusudur.

Gerçek romanı umutlu bir şekilde aydınlık bir günle son bulur. Romanın sonu, güneşe ve ilkbahar yaptığı gönderme ile bir dönüşümü işaret etmektedir. *Yeşil Gece* romanı alaca karanlık bir akşam üstü son bulmaktadır. Bu da yazarın her ne kadar Sariova'ya döndüğü güneşli günde bazı değişiklikleri görse de, arzulanan değişimin daha zaman alacağı, henüz aydınlığa ulaşamadığını vurgulamak istediğinin göstergesidir. Ayrıca, "sondaki sürpriz, Reşat Nuri'nin Cumhuriyet'in geleceğine duyduğu şüphenin bir göstergesi, Kemalist devrimin sınırlarının çizilmesi olarak da okunabilir."(Türkeş, www.mecazen.com>Aşk&Şiir&Edebiyat>Edebiyat). Yavuz (2002)'a göre, "*Yeşil Gece*'nin daha farklı bir problematiğinin içinden okunması da mümkün görünüyor: Marjinalleşen İnkılapçılar!.. 'Yeşil Gece'nin Kemalist inkılapçısı Ali Şahin, inkılapların gerçek amacından saptığını ve çıkarıcı bir kadronun elinde yozlaştığını görerek marjinalleşen aydın tipinin Türk romanındaki ilk örneğidir... Kemalist ideallerin taşıyıcısı kimliğiyle Ali Şahin hoca, 1920'lerde henüz işlerin düzeleceğine ilişkin umutlarını yitirmemiştir".

Güntekin'in romanının sonu Zola'nın *Gerçek* romanı ile değil, *Germinal* romanının sonu ile örtüşmektedir. *Germinal* romanında işçilerin tüm mücadelelerine rağmen Etienne'in önderlik ettiği grev başarısızlıkla sonuçlanır. Daha önce devrimci şiddet hareketleri ile dünyayı işçiler lehine değiştirebileceklerine inanan Etienne, edindiği bu tecrübe sonrasında daha akıllıca çözümler arayışına girer: işçilerin zafere ulaşmasının iyi örgütlenme (Barreres, 1972:273), sendikalaşma ve hâkim bir konuma gelmekle mümkün olabileceğine inanır. İşçi sınıfının koşullarının değiştirilmesi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

hususunda siyasal çalışmalara başlamak üzere Paris'e gider. Benzer şekilde Şahin öğretmen de daha planlı ve gerçekçi arayışlar için inkılabın yapıldığı merkez olan Ankara'ya gider.

Söz konusu hedefe ulaşmak, ortaya çıkan engeller karşısında bedel ödemeyi göze almak gerekmektedir. Batı toplumlarında özgürlükçü demokrasiye ancak bu şekilde ulaşılmış ve bedel ödeyerek elde edilen özgürlüğü bir daha kaybetmemek için toplumda bireyler daha sorumlu ve bilinçli davranmaya özen göstermişlerdir. Türkiye'de de demokrasi ve özgürlük mücadelelerinde bedeller ödenmiş, gelişim ve aydınlanma hep sancılı olmuştur, ancak hala demokrasi ve özgürlük kavramlarının ne anlama geldiği ve değerinin yeterince anlaşılmadığı yaşanan bazı olaylarla ortaya çıkarmaktadır. Zira anlaşılmalı olsa toplumda bugün yaşanan bazı anti demokratik uygulamalar ve bireyin birey olarak özgür davranıp kendi kararlarını verme noktasında toplumda oluşan baskı odakları varlıklarını bu kadar etkili ve güçlü bir şekilde sürdüremez. Toplumsal adaletsizlik ve ötekileştirmelere karşı topyekun ve bilinçli bir şekilde daha etkili mücadele edebilirler. Aradan bir asra yakın bir zaman geçmesine karşın, *Yeşil Gece* romanında ele alınan gerici-yenilikçi ya da tutucu-özgür düşünceli çatışması şeklindeki toplumsal sorunların günümüzde yeniden filizlenmesi oldukça düşündürücüdür. Bu durum, Türk toplumunda hâlâ tam anlamıyla demokrasiye geçilemediğinin, çeşitli hâkim güçlerin demokrasi adı altında kendi görüşleri doğrultusunda yaşam şekillerini topluma dayatma çabalarının göstergesidir.

Sonuç

Zola ve Güntekin, toplumsal düzeyde irdeledikleri baskı unsuru güç odakları, dinî taassup, bağnazlık, cahillik, ötekileştirme ve ayrımcılık gibi sorunların çözümünü laik eğitimle eğitilmiş, birey olduğunun bilincinde, özgür düşünceli ve hoşgörü kültürünü benimsemiş genç nesillerin yetiştirilmesine bağlamaktadırlar. Yazarlar, öğretmen kahramanlarına yükledikleri roller aracılığıyla, öğretmenlerin Atatürk'ün de arzuladığı *fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür* nesiller yetiştirmelerinin toplumların geleceği açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. Ayrıca her iki yazar da özgür düşünceli bireyleri, toplumsal adaletsizlik ve haksızlıklara karşı duyarlı olup susmamaya, kendilerini susturmaya çalışan güçlere karşı bilinçli mücadele etmeye çağırırlar. Zola ve Güntekin, sadece bireysel bağlamda özgür düşünceli bireylerden oluşan toplum yaratma uğraşı içerisinde değildirlir, aynı zamanda ulusal egemenlik ve bağımsızlıktan yana bir toplum yaratmaya çalışırlar. Söz konusu yazarlar, öğretmen kahramanları aracılığı ile tüm ülke vatandaşlarını bu iki özgürlüğün bilincine varıp bunlara sahip çıkmaya çağırırlar.

Zola'nın romanı umutlu bir şekilde ve roman kahramanının mutluluğu ile son bulurken, Güntekin'in romanı için aynı şeyi söylemek mümkün değildir, zira Güntekin'in romanı öğretmen rolündeki kahramanın düş kırıklığı ile son bulmaktadır. Ancak Zola'nın romanında istenen değişikliğe eğitim yoluyla ve ancak üç nesil sonra ulaşılabilmiştir. Oysa Güntekin'in romanına bakıldığında henüz Meşrutiyet ve Cumhuriyet ilan edileli çok az bir süre geçmiştir. Dolayısıyla sadece yasal düzenlemelerle toplumda istenen değişimi gerçekleştirmek mümkün ve gerçekçi gözükmemektedir. İstenen değişim ve gelişmenin gerçekleşmesi, insanların eğitim yoluyla aydınlatılmasına ve aydınlatılmış bireylerden oluşmuş nesillerden uygar toplum yaratmaya bağlıdır, bu da belli bir zaman ve yetmiş birkaç nesil gerektirmektedir. Ayrıca Zola bu değişimle de yetinmez, bir adım daha ileri giderek gerçek anlamda toplumların gelişmesinin yolunun kadınların eğitilmesi ile mümkün olacağını da bir sonraki hedef olarak göstermeye çalışmaktadır. Güntekin de kadınları güçlere boyun eğmek yerine, anne ve kadın olarak toplumda birey olduklarının ve önemlerinin farkında olmaya davet eder.

Sonuç olarak, iki yazar da çağdaş eğitim-öğretimin bireyin ve toplumun gelişmesinde ne denli önemli olduğunu somut örneklerden yola çıkarak ortaya koymaya çalışmışlardır. Zola'nın *Gerçek* ve Güntekin'in *Yeşil Gece* romanları, adeta toplumu top yekûn çağdaş eğitime davet eden

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

birer öğretme-öğrenme romanıdır. Toplumsal aydınlanma projesinin gerçekleşebilmesinin ancak eğitim yoluyla mümkün olabileceği düşüncesindedirler. Dolayısıyla bu yazarlar toplumların geleceğinin inşasında önemli gördükleri çağdaş eğitimi romanlarında adeta kutsamaktadırlar.

KAYNAKÇA

- ACHARD-BAYLE, Guy (2001). « Faits de langue, faits de texte... effets de fiction: des désignations dans les “dispositifs fictionnels” », Revue *Fabula*, <http://www.fabula.org/effet> (consulté en juillet 2006).
- BALCI, Yunus (2002). *Türk Romanında Aydın Problemi (1908 - 1950)*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- BARRIS, Pierre, Mythes Balzaciennes, Armond Colin, Paris, 1972, s.273
- BAYSAN, Gül Tekay (2002). “Dreyfus Davası: Gerçek ve Adalet Savaşçısı Zola”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 19 / Sayı: 1/ ss. 181-195
- ÇONOĞLU, Salim (2011). "Cumhuriyet Devri Türk Romanında Beden Yapısı, Bedensel Davranışlar ve Kişilik İlişkileri Üzerine Bir Çözümleme (-Halide Edip Adıvar “Sinekli Bakka”-Yakup Kadri Karosmanoğlu “Yaban”- Reşat Nuri Güntekin “Yeşil Gece”)", *Turkish Studies, Volume 6/4*.
- EMİL, Birol (1984). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Şahıslar Dünyası*, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul.
- EROL, Betül Yasemin (2012). "Reşat Nuri ve Yeşil Muamması", *Kandil kültür-sanat ve edebiyat dergisi*, Ocak 2012, Sayı:16.
- GÜNEŞ, A. (2007). *Edebiyat Ve Toplum, Muhafazakâr Düşünce*, 13- 14, s. 69 – 94.
- GÜNTEKİN, Reşat (1990). *Yeşil Gece*, İnkılalp Yayınevi, İstanbul.
- HAYBER Abdülkadir (1993). *Halide Edip, Yakup Kadri ve Reşat Nuri'nin Romanlarında Nesil Çatışmaları*, Millî Eğitim Yayınları, İstanbul.
- KAHRAMAN, H.B. (2004). *Bir Zihniyet, Kurum ve Kimlik Kurucusu Olarak Batılılaşma*.
- KOCABAŞOĞLU, Uygur (Ed.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004, s. 125-139.
- KURDAKUL, Şükran. (1992). *Çağdaş Türk Edebiyatı 2 (Meşrutiyet Dönemi 2. Kitap)*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- OĞUZHAN BÖREKÇİ, Ülkü Ayşe (2011). "Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Romanının Toplumsal ve Siyasal İşlevi Üzerine Bir İnceleme: Yeşil Gece ve Yaban", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı:32, ss.260-278.
- POLAT, Fatih Emre (2009). *Yeşil Gece*, 11 Temmuz 2009; www.denemeyazilari.com/yesil-gece.html 11 Temmuz 2009.
- SINAR, Alev (1997). **Hikâye ve Romanımızda Çocuk (1872–1950)**, Alfa, Bursa.
- ŞEKER, Bahattin (2006). “Yeşil Gece ve Gerçek”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 23 / Sayı: 1 / ss.243-256
- SEKER, Bahattin ve Mitat DURMUS (2009). “Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Fransız Edebiyatından İzler”, *Turkish Studies, Volume 4 /1-I*, ss.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

TÜRKEŞ, Ömer, "Türk Romanında Öğretmen Tipleri", www.mecazen.com › Aşk & Şiir & Edebiyat › Edebiyat.

TÜRKEŞ, Ömer, www.msxlabs.org/.../10826-resat-nuri-guntekin- 8 Ocak 2011.

www.edebiyatforum.com/.../02.03.3013.

www.teknikportal.com/resat-nuri-guntekinin-edebi-kisiligi-t55768.

www.yasamvesaglik.com/.../32976-resat-nuri-guntekin-edebi-kisiligi.. 5 Eki 2011.

YAVUZ, Hilmi (2002). "Reşat Nuri Güntekin'in 'Yeşil Gece'si İslamiyet'e karşı bir roman' mıdır, yoksa din sömürücülerini eleştirmek için yazılmış bir roman mı?", *Zaman Gazetesi*, 4 Ara 2002.

YUSOĞLU, Nebahat (2011). "Resat Nuri Güntekin'in Romanlarında Savaş Teması", *TÜBAR (Türklük Bilimi Araştırmaları)*, Sayı: 30, 2011-Güz, ss.362-375.

ZEVAES, Alexandre (1945). Zola par Alexandre Zévaès, Edition de la Nouvelle Rvue Critique, Paris.

ZOLA, Emile, (2003). *Gerçek*, Çev. Erdoğan Alkan, Bordo Siyah, İstanbul.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

